

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

**на дисертаційну роботу Миськів Галини Василівни
«Функціонування та розвиток кредитного ринку України»
подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 - гроші, фінанси і кредит**

Актуальність теми дослідження

Функціонування кредитного ринку України на сучасному етапі відбувається під впливом затяжної фінансово-економічної кризи, яка посилюється складною політичною ситуацією у державі. Кризовий стан породжує невизначеність та спрямовує розвиток кредитування переважно на задоволення короткострокових кредитних потреб економічних суб'єктів. Довгострокове кредитування інвестиційних потреб виробничих підприємств фактично припинилося – відбувається безпрецедентний в історії незалежної України колапс кредитування реального сектору. Неадекватність монетарного, валютного та банківського регулювання в умовах поточної кризи призвели до занепаду кредитного ринку.

У таких скрутних економічних умовах вкрай важливим є розроблення комплексу заходів з вдосконалення функціонування кредитного ринку та активізації його розвитку з метою відновлення кредитування реального сектору та пришвидшення відродження національної економіки загалом.

Водночас, актуальність теми дисертації зумовлена необхідністю комплексного дослідження розвитку кредитного ринку, наявністю у науковій літературі термінологічних та методологічних розбіжностей у трактуванні основних понять сфери кредитного ринку, дефіцитом глибоких теоретичних досліджень проблем, структури та передумов функціонування кредитного ринку, які, зазвичай, обмежуються лише аналізом та оцінкою банківського кредитування, залишивши поза увагою інші сегменти ринку.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
УНІВЕРСИТЕТ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

Код ЄДРПОУ 34716922

вул. Андріївська, 1, Київ-70, 04070

09.08.2016 № 520/1150

Зв'язок теми дисертаційного дослідження з державними та галузевими програмами і темами

Дисертаційна робота Миськів Г.В. пов'язана із пріоритетними напрямками розвитку досліджень фінансової науки, а її наукові результати, теоретичні положення та висновки використані при виконанні науково-дослідних робіт у НУ «Львівська політехніка», зокрема, «Механізми управління корпоративними фінансовими потоками в умовах глобалізації ринків», де автор розробила методiku оцінки кредитного ризику інституційних суб'єктів кредитного ринку та запропонувала фінансово-економічні заходи для їх мінімізації; та «Розвиток фінансово-кредитних відносин в умовах глобалізаційних трансформацій», у межах якої автор обґрунтувала напрями вдосконалення функціонування й розвитку кредитного ринку України, особливості сучасного державного кредитування в Україні та висвітлила вплив кредитів міжнародних фінансових організацій на економіку України. У ДВНЗ «Університет банківської справи» результати наукового дослідження дисертанта були використані при виконанні науково-дослідної теми «Компаративний аналіз реформування та розвитку банківських систем країн світу», де автор запропонувала інноваційні підходи до удосконалення функціонування банківської системи України, а у Львівській комерційній академії – при виконанні теми «Проблеми функціонування та розвитку економічних систем», де автор розкрила основні передумови формування й функціонування кредитного ринку та з'ясувала тенденції його розвитку у незалежній Україні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність

Теоретичною і методологічною основою даної дисертаційної роботи є праці відомих вітчизняних і зарубіжних науковців, фундаментальні положення теорії кредиту та кредитних відносин, нормативні документи, публікації в періодичних виданнях, інтернет-ресурси тощо. Аналітична частина роботи побудована з використанням великого масиву звітних даних Національного

банку України, Державної служби статистики України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, банків України, офіційні статистичні дані Світового банку, Європейського центрального банку, Міжнародного валютного фонду, ЧБТР, ЄБРР, ЄІБ, НЕФКО, ПІБ, звітів науково-дослідних центрів та установ, що характеризує предметну область дослідження динамічних змін за тривалий період часу. Це свідчить про високий рівень достовірності отриманих результатів та зроблених у роботі висновків.

Методологічною основою дослідження стали системний, інституціональний та синергетичний підходи, згідно з якими кредитний ринок розглянуто у тісному взаємозв'язку забезпечення реалізації об'єктивних закономірностей та інституціональних особливостей, що дозволило визначити сумарний ефект від взаємодії окремих сегментів ринку. Це у сукупності забезпечило високий ступінь обґрунтованості отриманих результатів.

Основні наукові положення, результати, висновки дослідження підтверджуються публікаціями у наукових виданнях та апробовані на багатьох міжнародних науково-практичних конференціях. Аналіз дисертаційної роботи, наукових положень та рекомендацій, дозволяє зробити висновок про достатній ступінь їх обґрунтованості згідно із встановленими вимогами, а також відповідність дисертації Миськів Г.В. спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

На основі аналізу наукових підходів автор запропонувала власне визначення дефініції «кредитний ринок» як сукупності економічних відносин, регламентованих державою, що зумовлені рухом позикового капіталу між позичальниками і кредиторами на загальних принципах кредитування, в яких можуть брати участь фінансові посередники та гаранті (с. 30). Водночас, дисертант довела, що об'єктом кредитного ринку виступає позиковий капітал (с. 26), а суб'єктами ринку слід вважати осіб, які беруть безпосередню участь у кредитних відносинах: кредиторів, позичальників, посередників, гарантів та

регулятора (с. 27). Учасниками кредитного ринку є особи, які здійснюють або здійснюватимуть на ньому кредитну діяльність: держава в особі державних органів управління, банківські та небанківські фінансові установи, суб'єкти господарювання та фізичні особи, нерезиденти (с. 27). Суспільне призначення та роль кредитного ринку автор розкрила через його функції, які у дисертації розділено за рівнями економічних відносин світового господарства на: мега-, мета-, макро-, мезо- та макрорівні (с. 41-42), а за впливом на діяльність суб'єктів кредитного ринку, виділено прямі та непрямі функції (с. 41).

Використовуючи структурно-функціональний підхід, у роботі кредитний ринок структуризовано за організацією кредитних відносин та виділено на цій основі низку сегментів: банківський, міжгосподарський, державного кредитування, кредитування НБФУ та кредитування іноземними економічними агентами (с. 41), інститути яких утворюють інституційну структуру кредитного ринку (с. 102-109) та взаємодіють між собою через обмінно-розподільні потоки, формуючи інституційний механізм ринку (с. 114-117). При цьому, важливим елементом інституційного механізму кредитного ринку та механізму його функціонування є інструменти кредитного ринку, під якими автор розуміє специфічні фінансові інструменти (активи), які опосередковують кредитні відносини суб'єктів ринку та мінімізують їхні кредитні ризики (с. 123).

Заслугує на увагу розроблена автором періодизація становлення кредитного ринку, у якій дисертант виділила сім етапів розвитку, на основі врахування впливу сукупності макроекономічних, нормативно-правових, соціальних та політичних чинників й особливостей інституційно-організаційного середовища і макроекономічних тенденцій розвитку банківських та небанківських фінансових установ (с. 152-177). Саме ґрунтуючись на виокремлених періодах у роботі визначено тенденції розвитку кредитного ринку від проголошення незалежності України і до теперішнього часу.

На основі сегментної структури кредитного ринку, дисертант визначила сутність ризиків кредитного ринку (стор. 221), розподілила їх за суб'єктами-кредиторами (с. 223) та здійснила їх класифікацію на прямі та непрямі за

безпосередністю впливу на кредитну діяльність кредиторів (с. 224-225). У контексті дослідження та наукового обговорення допустимого рівня проблемних кредитів, автор запропонувала визначити рівень 0,5% проблемних кредитів від загального обсягу наданих кредитів як природний рівень проблемних кредитів, нижче якого ця частка не може опуститися, зважаючи на постійну присутність чинників, які перешкоджають позичальникам вчасно й справно розраховуватися за кредитними зобов'язаннями, та враховувати їх у вартості кредитів (с. 228).

Вагоме науково-практичне значення мають пропозиції автора щодо напрямів вдосконалення функціонування та розвитку кредитного ринку України. Зокрема, розроблені автором концептуальні засади розвитку кредитного ринку (с.353-366) конкретизовані у нормативно-правових (с. 367-373), фінансово-економічних (с.373-386), інституційно-організаційних (с.386-395) та соціально-маркетингових (с. 395-398) стратегічних напрямах із розробленням чітких заходів для їх реалізації та відповідних механізмів.

Надзвичайно важливим є доробок автора щодо обґрунтування впровадження нових інструментів грошово-кредитної політики НБУ задля активізації розвитку кредитного ринку та одночасного відновлення національної економічної системи. Зокрема, у дисертації доведено доцільність впровадження кредитного таргетування, з основними інструментами - кредитними квотами та лімітами; прямого кредитування НБУ реального сектору та надання цільових кредитів НБУ для банків, при реалізації рестрикційної політики для відновлення темпів зростання національної економіки (с. 406-411).

Заслуговує на увагу дослідження, проведене із використанням аналізу рядів динаміки основних макроекономічних чинників соціально-економічного розвитку держави та їх впливу на кредитний ринок, та розрахунків коефіцієнтів кореляції дисертантом побудовано моделі прогнозування обсягів кредитів, що надаються сегментами кредитного ринку України, та розроблено інтегровану модель прогнозного розвитку кредитного ринку України (с. 413-428), що

дозволить підвищити точність прогнозування обсягів кредитів, наданих в економіку держави.

Повнота викладення основних результатів в опублікованих наукових працях

Основні теоретичні та практичні результати дисертації опубліковано в 46 наукових працях, з яких: 2 одноосібні монографії (загальним обсягом 41,88 друк. арк.), 26 статей у вітчизняних та зарубіжних наукових фахових виданнях, 18 інших публікацій у збірниках наукових праць і матеріалах науково-практичних конференцій. У зарубіжних виданнях опубліковано 5 наукових праць, а 7 – у наукометричних базах даних. Загальний обсяг опублікованого матеріалу за результатами дисертаційного дослідження становить 58,72 друк. арк., з яких 57,86 друк. арк. належить особисто автору.

Публікації відповідають вимогам до опублікування результатів дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук.

Автореферат оформлений згідно з чинними вимогами, у стислій формі передає основні положення дисертаційної роботи, не містить інформації, яка не наведена у роботі.

Значення дослідження для науки та практики, перспективи використання його результатів

Крім теоретико-методологічних елементів, дисертація «Функціонування та розвиток кредитного ринку України» має вагому практичну спрямованість. Так, основні наукові результати дисертаційної роботи було використано: Комітетом з питань фінансів і банківської діяльності Верховної Ради України при підготовці змін до законів України «Про заставу» та «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» та при розробці проекту закону України «Про регулювання кредитної діяльності» (довідка від 16.11.2015 р.); Асоціацією українських банків при розробці пропозицій з оптимізації роботи контрольно-наглядових органів у фінансовій сфері (довідка №01.2-10/0267 від 26.11.2015р.); Територіальним управлінням Рахункової палати по Львівській,

Волинській, Рівненській, Тернопільській, Івано-Франківській та Закарпатській областях при формуванні Висновків щодо виконання Державного бюджету України за дев'ять місяців 2015 року та при розробці методичних рекомендацій для проведення аудиту державного кредитування за програмною класифікацією видатків та кредитування бюджету (довідка №22-19/198 від 11.01.2016р.); ПАТ «Хрещатик» при розробці заходів із попередження та мінімізації кредитних ризиків банку використані у практичній діяльності (довідка № 19/6372 від 23.11.15 р.); ПАТ «ОКСІ БАНК» при розробці методики розрахунку обсягу проблемної заборгованості банку та при розробці стратегії розвитку банку (довідка № 1000-980/1 від 27.10.2015).

Теоретичні положення та практичні результати дисертаційної роботи використані в навчальному процесі ДВНЗ «Університет банківської справи» під (довідка № 09-008/2488 від 18.06.2015 р.) та Навчально-наукового інституту підприємництва та перспективних технологій Національного університету «Львівська політехніка» (довідка № 34 від 19.11.2015р).

Дискусійні положення та зауваження

Поряд з позитивними сторонами дослідження, у дисертаційній роботі мають місце певні недоліки та дискусійні положення, стосовно яких необхідно висловити такі зауваження:

1. У роботі доцільно було б поглибити дослідження функцій кредитного ринку з точки зору критичного аналізу існуючих наукових підходів до дефініції «функції кредитного ринку» та надання власного визначення. Натомість, дисертант при розгляді даного підpunkту опиралася лише на загальні визначення поняття «функції» (с. 33). Водночас, дискусійним є віднесення функції «забезпечення міграції капіталу» лише до мега- та метарівнів (с.42). Фактично, кредитний ринок сприяє перенесенню (міграції) капіталу і всередині країни, тобто і на макро- і на мезорівнях.
2. Достатньо дискусійним є виокремлення суб'єктів формування кредитних ресурсів (п. 1.4). Фактично дисертант запропонувала ,окрім кредиторів, які формують кредитні ресурси, розглянути ще й суб'єктів їх формування.

При цьому, таких суб'єктів не було першопочатково визначено у переліку суб'єктів кредитного ринку.

3. На стор. 93 автор зазначає, що «передумови розвитку кредитного ринку короткострокової дії виступають, водночас, *індикаторами* розвитку кредитного циклу, оскільки за їх динамікою можна спрогнозувати наступну фазу кредитного циклу і наближення кризи». Однак, на нашу думку, для комплексного аналізу та більш точного прогнозування настання наступної фази кредитного циклу варто було б виокремити ще й низку *критеріїв* ефективності розвитку ринку.
4. На рис. 2.4. (с. 103) автор виділила потік матеріальних ресурсів, до яких віднесла трудові та техніко-технологічні потоки. Проте, такий розподіл не може мати місця, оскільки трудові ресурси не належать до матеріальних ресурсів. Можливо, задля відображення забезпечення діяльності кредитного ринку трудовими ресурсами варто було виокремити, наприклад, кадровий потік.
5. На стор. 105 автор до групи інфраструктурних суб'єктів інституційної структури кредитного ринку зараховувала освітні заклади, рекрутингові компанії, ЗМІ, рекламні агентства, провайдерів, телекомунікаційні мережі тощо, як організаційно-посередницькі інститути. Однак таке віднесення є неправомірним, оскільки перелічені організації та заклади, хоча і надають певні послуги іншим інститутам кредитного ринку, не належать до його інституційної структури.
6. У роботі на стор. 144 (п.2.4.) автор визначила елементи організаційного змісту механізму функціонування кредитного ринку, до яких віднесла сукупність методів, кредитні важелі та інструменти, нормативно-правові акти та організаційно-інформаційне забезпечення. Однак деталізація та характеристика вказаних елементів у роботі є недостатніми: автор лише констатувала сутність кожного з елементів, проте не дослідила їхню функціональність на кредитному ринку.

7. Викликає сумнів доцільність аналізу результативності банківського кредитування по 4-х групах банків у зв'язку із зміною підходів НБУ до їх групування (с. 267, 273-275).
8. Підрозділ 4.3. «Держава як кредитор та гарант на кредитному ринку» не містить авторської оцінки результативності державного кредитування та виконання державою функцій гаранта на кредитному ринку. Натомість дисертант лише проаналізувала виконання планових показників кредитування за рахунок коштів Державного бюджету без належного факторного аналізу.
9. Заходи фінансово-економічного напрямку у підрозділі 5.2 (с. 373-386) в основному констатують наявні у цій сфері проблеми, а механізми їх практичної реалізації запропоновані частково.
10. Дискусійним є виокремлення з-поміж нових інструментів грошово-кредитної політики НБУ у п. 5.3. прямих кредитів НБУ (с. 410), оскільки їх ефективність у сучасних реаліях функціонування національної економіки буде мінімальною.

Висновок про відповідність дисертації встановленим правилам і вимогам

Зміст дисертаційної роботи Миськів Галини Василівни на тему «Функціонування та розвиток кредитного ринку України» викладено в логічній послідовності, що забезпечило вирішення поставлених завдань відповідно до визначеної мети.

Виклад матеріалу дисертації подається обґрунтовано, розділи дисертаційної роботи взаємопов'язані між собою, висновки й пропозиції випливають із змісту дисертації.

Результати проведеного дослідження характеризуються науковою новизною. Структура й обсяг роботи відповідають встановленим вимогам.

Висновки дисертаційної роботи належним чином аргументовані та підкріплені аналітичними розрахунками. Наукові положення, висновки і рекомендації, які виносяться на захист, одержані автором самостійно.

Тема і зміст дисертаційної роботи відповідають паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Зміст автореферату відповідає основним положенням дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота «Функціонування та розвиток кредитного ринку України» є актуальною, має наукову і практичну цінність та відповідає вимогам п. п. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ № 656 від 19.08.2015 р. стосовно докторських дисертацій, а її автор – Миськів Галина Василівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри інвестиційної діяльності
Державного вищого навчального закладу
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Т.В.Майорова

